

**«Ζητήματα από την αποδέσμευση ενωσιακών και
εθνικών κονδυλίων για την αντιμετώπιση της
πανδημίας».**

**Ευτυχία Κωνσταντάκου, Εισηγήτρια
Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΔΝ.**

**Συνέδριο Ε.Ε.Ν. e-Θέμις: COVID-
19: Δικαιϊκές επιπτώσεις & προοπτικές.
20 & 21 Νοεμβρίου 2020.**

Υφιστάμενοι μηχανισμοί εκταμίευσης ενωσιακών και εθνικών κονδυλίων.

• Ενωσιακά κονδύλια.

❖ **Αμιγώς ενωσιακά:** π.χ. ευρωπαϊκά προγράμματα Horizon 2020 και COSME (βλ. C-14/18 P).

Κίνηση της σχετικής διαδικασίας και επιλογή των δικαιούχων από την Επιτροπή χωρίς εμπλοκή του ΚΜ.

Έλεγχος επιλεξιμότητας των δαπανών από Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, διόρθωση των παρατυπιών και απόφαση ανάκτησης από την Επιτροπή.

❖ **Συγχρηματοδοτούμενα** (πόροι της Ένωσης + του ΚΜ): Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ). Π.χ. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας. Εμπλοκή του ΚΜ.

Εμπλοκή του ΚΜ – διακριτική ευχέρεια ΚΜ κατά την διαχείριση των πόρων και την επιλογή των δικαιούχων (Κανονισμός 1303/2013).

• Εθνικά κονδύλια.

❖ **Πόροι του κρατικού προϋπολογισμού (ακόμη και ενωσιακοί πόροι που το ΚΜ διαχειρίζεται σαν να είναι δικό του).**

Ενδιαφέρουν το ενωσιακό δίκαιο διότι μπορεί να συνιστούν κρατική ενίσχυση, οι οποίες καταρχήν απαγορεύονται (α. 107 παρ. 1 ΣΛΕΕ).

Όμως, πλέγμα εξαιρέσεων από αυτήν την απαγόρευση που έθεσε σε εφαρμογή η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να αντιμετωπίσει τις συνέπειες της πανδημίας.

Πάντως, «(...) Η κρίση έχει (...) θέσει σε δοκιμασία το πλαίσιο ανταγωνισμού της ΕΕ, το οποίο προσαρμόστηκε γρήγορα ώστε να καταστεί δυνατή η ιδιαίτερα απαραίτητη εθνική στήριξη μέσω κρατικών ενισχύσεων. Ταυτόχρονα, είναι σημαντικό αυτές οι προσωρινές παρεκκλίσεις να μην προκαλούν μακροχρόνιο κατακερματισμό στην ενιαία αγορά (...). Καθώς η Ευρώπη εισέρχεται στην πορεία της ανάκαμψης (...) θα πρέπει να διασφαλίσουμε ότι οι κανόνες ανταγωνισμού παραμένουν κατάλληλοι για τον σημερινό κόσμο. Για να συμβεί αυτό, η Επιτροπή επανεξετάζει επί του παρόντος το πλαίσιο ανταγωνισμού της ΕΕ (...)», βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής, «Η ώρα της Ευρώπης: ανασύνταξη και προετοιμασία για την επόμενη γενιά», Βρυξέλλες, 27.5.2020 COM(2020) 456 final.

Next Generation EU + ανανεωμένος μακροπρόθεσμος προϋπολογισμός της Ένωσης (2021-2027).

Next Generation EU-Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Ανάκαμψης: ά. 122 ΣΛΕΕ.

- Η ΕΕ θα δανειστεί 750 δις. ευρώ από τις χρηματοπιστωτικές αγορές (390 επιχορηγήσεις + 360 δάνεια προς ΚΜ).
- Οι πόροι που θα συγκεντρωθούν θα επιστραφούν μέσω μελλοντικών προϋπολογισμών της ΕΕ, όχι πριν από το 2028 και όχι μετά το 2058.
- Για την αποπληρωμή, θέσπιση νέων ιδίων πόρων της Ένωσης: α. σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών, β. λειτουργία μεγάλων επιχειρήσεων, γ. μηχανισμός συνοριακής προσαρμογής άνθρακα, δ. ψηφιακός φόρος).
- Διανομή των κονδυλίων μέσω προγραμμάτων της ΕΕ (νέων και υφιστάμενων). Μεταξύ άλλων:
  - Νέο: 672 δις: **Recovery & Resilience Facility** – Ταμείο Ανάκαμψης και Σταθερότητας (άρθρα 270-281 ν. 4738/2020, Α' 207). Κατάρτιση εθνικών σχεδίων από τα ΚΜ - έγκριση από την ΕΕ – αποδέσμευση κονδυλίων – αναφορά προόδου από ΚΜ ανά διετία.
  - Υφιστάμενα: π.χ. Horizon Europe (για την έρευνα και την καινοτομία), Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (Κανονισμός 1303/2013: ΕΔΕΤ).

Προϋπολογισμός της Ένωσης (2021-2027).

- 1 τρις ευρώ.
- Περαιτέρω ενίσχυση ευρωπαϊκών προγραμμάτων στον προϋπολογισμό της Ένωσης, όπως:
  - Κοινή Γεωργική Πολιτική (Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης),
  - Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας.
  - Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.
  - Πρόγραμμα για την ενιαία αγορά.
  - Προγράμματα για τη στήριξη της συνεργασίας σε φορολογικά και τελωνειακά θέματα.
  - Μηχανισμός «Συνδέοντας την Ευρώπη».
  - Πρόγραμμα Erasmus+

Σύνδεση της εκταμίευσης των ενωσιακών κονδυλίων με τον σεβασμό της αρχής του κράτους δικαίου.

- Σχέδιο συμφωνίας Κοινοβουλίου και Συμβουλίου: μηχανισμός για διακοπή χρηματοδότησης κρατών μελών (ΚΜ) που δεν σέβονται την αρχή του κράτος δικαίου (άρθρο 2 ΣΕΕ): αρχή της νομιμότητας, της ασφάλειας δικαίου, της απαγόρευσης της κατάχρησης εξουσίας, αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (ανεξαρτησία της δικαιοσύνης), της μη διάκρισης και της ισότητας.
- Ενδεικτικά: η απειλή κατά της ανεξαρτησίας της δικαστικής εξουσίας, η μη διόρθωση αυθαίρετων/παράνομων αποφάσεων και ο περιορισμός των ένδικων μέσων.
- Καλύπτονται μεμονωμένες και συστημικές/επαναλαμβανόμενες παραβάσεις.
- Διακοπή της χρηματοδότησης και σύστημα επιβολής δημοσιονομικής διόρθωσης της Επιτροπής με μείωση της επόμενης δόσης της στήριξης της ΕΕ προς το ΚΜ.
- **Προστασία των τελικών δικαιούχων:** δεν τιμωρούνται για ενέργειες που καταλογίζονται στις κυβερνήσεις τους και δεν αναστέλλεται η χρηματοδότηση σε αυτούς. Δυνατότητα να υποβάλουν καταγγελία στην Επιτροπή μέσω διαδικτυακής πλατφόρμας, η οποία θα συνδράμει στη συνέχιση είσπραξης των οφειλομένων ποσών.

Αρχές διαχείρισης των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων (ΕΔΕΤ).

- ά. 174-178 ΣΛΕΕ: ενωσιακή πολιτική για την **οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή**: οι λιγότερο ευνοημένες περιφέρειες των κρατών – μελών χρειάζονται χρηματοδότηση από την Ένωση για να είναι σε θέση να ανταγωνίζονται στην κοινή αγορά τις πιο ευνοημένες.
- Το ισχύον νομοθέτημα που αποτυπώνει τις βασικές αρχές λειτουργίας και το πλαίσιο διαχείρισης των ΕΔΕΤ, είναι ο **Κανονισμός 1303/2013**. Βασικές αρχές:
  1. **Η αρχή της συγχρηματοδότησης**: η ενωσιακή χρηματοδότηση μίας δράσης προϋποθέτει την ταυτόχρονη συμμετοχή και εθνικών κονδυλίων με σκοπό την κινητοποίηση των εθνικών αρχών στην υλοποίηση των ενωσιακών πολιτικών.
  2. **Η αρχή της προσθετικότητας**: τα κράτη – μέλη δεν θα πρέπει να εγκαταλείπουν τις δικές τους προσπάθειες για την επίτευξη των στόχων της κοινωνικής συνοχής, αλλά αυτές να βαίνουν παράλληλα με τις δράσεις της Ένωσης.
  3. **Αρχή της επιμερισμένης διαχείρισης**: η Επιτροπή και τα κράτη μέλη είναι από κοινού υπεύθυνα για τη διαχείριση και τον έλεγχο του μεριδίου του προϋπολογισμού της Ένωσης που διατίθεται στα ΕΔΕΤ. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη φέρουν την πρωταρχική ευθύνη, μέσω των συστημάτων διαχείρισης, για την υλοποίηση και τον έλεγχο των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, ενώ η Επιτροπή έχει κυρίως εποπτικό ρόλο διασφαλίζοντας ότι, τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει συστήματα διαχείρισης και ελέγχου σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις και ότι, αυτά τα συστήματα λειτουργούν αποτελεσματικά κατά τη διάρκεια εφαρμογής των προγραμμάτων.
- 3^α. **Εταιρική σχέση μεταξύ Ευρωπαϊκής Επιτροπής και κρατών μελών**: επιχειρησιακή και θεσμική συνεργασία, κατά την εφαρμογή και τον δημοσιονομικό έλεγχο των συγχρηματοδοτούμενων δράσεων και με σκοπό την υλοποίηση ενός αποκεντρωμένου συστήματος εφαρμογής και ελέγχου των χρηματοδοτικών παρεμβάσεων, ενόψει της **αρχής της επικουρικότητας**.

Διαδικασία διαχείρισης των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων (ΕΔΕΤ).

- Εργαλεία παρέμβασης των ΕΔΕΤ: Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΕΠ).
- Αίτημα ΚΜ για ένταξη δράσης του σε ΕΠ (π.χ. χρηματοδότηση επιχειρήσεων του τουριστικού κλάδου που επλήγησαν από την πανδημία για τον εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεών τους).
- Έγκριση από την Επιτροπή.
- Υλοποίηση της δράσης με ευθύνη του ΚΜ, μέσω των Διαχειριστικών Αρχών:
  - ❖ Έκδοση προκήρυξης προγράμματος από το ΚΜ (φορέας υλοποίησης του προγράμματος).
  - ❖ Επιλογή των τελικών δικαιούχων που πληρούν τους όρους της προκήρυξης.
  - ❖ Αποδέσμευση των κονδυλίων υπό συγκεκριμένους όρους (π.χ. χρόνος ολοκλήρωσης της επένδυσης, επιλέξιμες δαπάνες).
  - ❖ Ενδιάμεσοι και τελικοί έλεγχοι από τις ΔΑ με έλεγχο τήρησης της «διαδρομής ελέγχου» (αναλυτικό σύστημα καταγραφής των ενεργειών και δαπανών του δικαιούχου φορέα, με τα οικεία δικαιολογητικά, που επιτρέπει την απόδοση από αυτόν λογαριασμού για τη δημόσια ενίσχυση που έλαβε).
  - ❖ Σε περίπτωση διαπίστωσης «**παρατυπίας**» (κάθε παράβαση του ενωσιακού δικαίου ή του σχετικού με την εφαρμογή του εθνικού δικαίου που ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει το γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης με καταλογισμό αδικαιολόγητης δαπάνης στον προϋπολογισμό αυτής):
    - έκδοση **απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης** (ακύρωση εν όλω ή εν μέρει της ληφθείσας χρηματοδότησης και διακοπή της μελλοντικής χρηματοδότησης)
    - και, εφόσον μεσολάβησε χρηματική μετακίνηση, **απόφαση ανάκτησης** σε βάρος του τελικού δικαιούχου (επιστροφή των αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών από τον λαβόντα για μη νόμιμη αιτία). Βλ. **ΕΛΣ Ολομ. 1951/2020, ιδίως σκ. 35, 39, 51 και 55**, περί σύνθετης διοικητικής ενέργειας.
- Βλ. κυα 126829/ΕΥΘΥ1217/8.12.2015, Β' 2784, «Σύστημα δημοσιονομικών διορθώσεων και διαδικασίες ανάκτησης αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντων ποσών από πόρους του κρατικού προϋπολογισμού για την υλοποίηση προγραμμάτων συγχρηματοδοτούμενων στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020».

Δικαιοδοσία για την εκδίκαση αποφάσεων δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης.

- **Δικαιοδοσία Ελεγκτικού Συνεδρίου** [βλ. άρθρο 94 παρ. 1 και 98 παρ. 1 Σ, άρθρο 1 περ. ιη' και 80 παρ. 1 του ν. 4129/2013: «Κατά καταλογιστικών πράξεων (...) επί διαχείρισης υλικού, αξιών ή χρηματικού του Δημοσίου, νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου που χρηματοδοτούνται από εθνικούς ή κοινοτικούς πόρους, επιτρέπεται να ασκηθεί έφεση από όποιον έχει έννομο συμφέρον μέσα σε προθεσμία εξήντα (60) ημερών»].

Ο δικαιούχος φορέας είναι υπόλογος: «με την ένταξή του στο καθεστώς ενίσχυσης (...) ανέλαβε συγκεκριμένες υποχρεώσεις αξιοποίησης της ενίσχυσης αυτής, τηρών λογαριασμούς προς λογοδοσία, υπόκειται δε και στη διαδικασία ανάκτησης του εισπραχθέντος απ' αυτόν ποσού κατά το μέτρο που θα διαπιστωθεί παρατυπία στις ενέργειες αυτού κατά την εκτέλεση των υποχρεώσεών του» βλ. **ΕλΣ Ολομ. 1951/2020 (σκ. 31-40), πρβλ. 232, 273, 274, 1271, 1278/2019.**

- Πάντως, οι σχετικές υποθέσεις εκδικάζονται και από τδδ (ενδεικτ. **ΔΕφΑθ 4675/2019, 5489/2017**), δυνάμει α. 1 παρ. 4 περ. στ' ν. 1406/1983 [«(διαφορές) από την έκδοση πράξεων, οι οποίες αφορούν την καταβολή κοινοτικών ή εθνικών ενισχύσεων, επιδοτήσεων και λοιπών συναφών χρηματικών παροχών, καθώς και στην επιβολή κάθε σχετικού μέτρου ή κυρώσεως»] ή ακόμη και από το ΣτΕ ως ακυρωτικές διαφορές (**ΣτΕ 1211/2018**).

Προβαλλόμενοι λόγοι έφεσης ενώπιον ΕΛΣ – Δικαιολογημένη εμπιστοσύνη και ασφάλεια δικαίου.

- **Δικαιολογημένη εμπιστοσύνη. Προϋποθέσεις εφαρμογής της αρχής.**
  - Πρώτον, υφίσταται αντικειμενική συμπεριφορά των διοικητικών αρχών η οποία μπορεί να λάβει, μεταξύ άλλων, τη μορφή «διαβεβαίωσης» της κρατικής αρχής ότι οι ενέργειες του ενδιαφερόμενου είναι νόμιμες.
  - Δεύτερον, ο ενδιαφερόμενος είναι καλόπιστος, δηλαδή έχει διαμορφώσει πεποίθηση ως προς τη νομιμότητα της πράξης στην οποία στήριξε τα δικαιώματά του.
  - Τρίτον, η συμπεριφορά της διοίκησης στην οποία στηρίχθηκε η πεποίθηση του ενδιαφερομένου είναι σύμφωνη με τους εφαρμοστέους κανόνες ή τουλάχιστον **δεν βρίσκεται σε προφανή αντίθεση με αυτούς.**
- ❖ **Προηγούμενοι έλεγχοι και εγκρίσεις εθνικών αρχών:** Από τη στιγμή υπαγωγής ενός επενδυτικού σχεδίου σε επιχειρησιακό πρόγραμμα έως την ολοκλήρωσή του και τον τελικό έλεγχο της εθνικής διαχειριστικής αρχής σχετικά με τη νομιμότητα των διενεργηθεισών δαπανών, ο δικαιούχος της ενίσχυσης υποβάλλεται σε μία σειρά ελέγχων και εγκρίσεων εκ μέρους των εθνικών αρχών που προβλέπονται από την ενωσιακή και, κατ' εξουσιοδότηση της τελευταίας, εθνική νομοθεσία και συχνά απέχουν μεταξύ τους μεγάλα χρονικά διαστήματα. Όταν λοιπόν, στη διαδοχή του χρόνου, ο δικαιούχος της ενίσχυσης λαμβάνει από τις αρμόδιες αρχές το πράσινο φως για τη συνέχιση της επένδυσης, η έκδοση απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης μετά την ολοκλήρωσή της μπορεί να γεννήσει ζητήματα προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του.
- ❖ Αντίθεση της διαβεβαίωσης με ασαφή ενωσιακή διάταξη, μπορεί να θεμελιώσει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη (C-120/17).
- ❖ Διαφορετικό το αντικείμενο του τελικού με τον ενδιάμεσο έλεγχο (ΕΛΣ Ολομ. 232/2019 με μειοψ.).
- ❖ Η αντίθετη, προς σαφείς διατάξεις της νομοθεσίας, συμπεριφορά εθνικής αρχής, δεν μπορεί να θεμελιώσει την ύπαρξη δικαιολογημένης εμπιστοσύνης εκ μέρους του δικαιούχου ότι θα τύχει μεταχείρισης που παραβιάζει τους κανόνες διαχείρισης των ενωσιακών κονδυλίων (ΕΛΣ Ολομ. 1791/2018: επιλογή δικαιούχων – νπιδ- κατά παράβαση των όρων του προγράμματος που όριζε μόνον νπδδ, και 1298/2020, όπου και μειοψ. σκ. 9).
- **Ασφάλεια δικαίου:** ΕΛΣ 1426/2018.

Προβαλλόμενοι λόγοι έφεσης ενώπιον ΕΛΣ – Αρχή της αναλογικότητας και «νομιμοποιητικές» διατάξεις.

- **Αρχή της αναλογικότητας.** Υφίσταται υποχρέωση και όχι διακριτική ευχέρεια της διοίκησης, προς ανάκτηση των μη επιλέξιμων δαπανών, η δε ανάκτηση των ποσών αυτών δεν συνιστά κύρωση αλλά διοικητικό μέτρο (ΕΛΣ Ολομ. 1432/2019, όπου και μειοψ. περί μη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ συμπεριφοράς του καταλογισθέντος και της ζημίας στον προϋπολογισμό).
- ❖ Η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει, το διοικητικό μέτρο της ανάκτησης χρηματοδότησης από τελικό δικαιούχο στο πλαίσιο δημοσιονομικής διόρθωσης, να παρίσταται πρόσφορο για την υλοποίηση του επιδιωκόμενου από την οικεία διάταξη σκοπού και να μην υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού μέτρο (ενδεικτ. C-59/11, σκ. 38 και C-11/12, σκ. 39).
- ❖ Επομένως, κατά την επιβολή του μέτρου ελέγχεται, η φύση και η σοβαρότητα της παρατυπίας, ο περιορισμένος ή συστημικός της χαρακτήρας, ο βαθμός επίδρασης της παρατυπίας στο εν γένει έργο και τους στόχους του, οι απώλειες των διατεθέντων πόρων. Η τήρηση δε της αρχής της αναλογικότητας επιτάσσει την επιβολή διορθώσεων κατά τρόπο ώστε τα ποσά της συνδρομής των οποίων ζητείται η επιστροφή να μην είναι δυσανάλογα υψηλά σε σχέση με τις διαπραχθείσες παρατυπίες (ΕΛΣ Ολομ. 1393/2018, 1818/2014).
- ❖ Όχι παραβίαση όταν η απόφαση καταλογισμού περιορίζεται μόνον στο ποσό που αντιστοιχεί στην αξία των μη επιλέξιμων δαπανών.
- ❖ Επί ολοκληρωτικής κατάργησης της χρηματοδότησης, έλεγχος των προαναφερόμενων κριτηρίων. Νόμιμη η ολοκληρωτική κατάργηση της χρηματοδότησης σε περίπτωση ουσιώδους μεταβολής του φυσικού αντικείμενου του έργου, ακόμη και εάν αυτό υπαγορεύεται από λόγους δημοσίου συμφέροντος. ΕΛΣ 956/2016, σελ. 26-27 (αντί για λαογραφικό σχολείο ανεγέρθηκε δημοτικό σχολείο).
- **Νομιμοποιητικές εθνικές διατάξεις:** εκκρεμεί ενώπιον μείζ. Ολομ. ΕΛΣ (ΕΛΣ ελάσσ. Ολομ. 1857/2019 παραπεμπ.), αίτημα ακύρωσης αποφάσεων δημοσιονομικής διόρθωσης δυνάμει εθνικής διάταξης (α. 61 ν. 4235/2014) σύμφωνα με την οποία οι ενταχθέντες σε Ε.Π. γεωργοί και κτηνοτρόφοι, οι οποίοι, κατά παράβαση των όρων του ΕΠ, δεν προσκόμισαν την άδεια ίδρυσης και λειτουργίας της πτηνοκτηνοτροφικής τους μονάδας, απαλλάσσονται από την υποχρέωση επιστροφής της πρώτης δόσης της καταβληθείσας ενίσχυσης.

Κρατικές ενισχύσεις κατά την περίοδο της πανδημίας.

❖ Πρωτογενές δικαίο.

- α. 107 – 109 ΣΛΕΕ. Καταρχήν απαγορεύονται όμως, υπό προϋποθέσεις, επιτρέπονται: α) **α. 107 παρ. 2 περ. β'** «οι ενισχύσεις για την επανόρθωση ζημιών που προκαλούνται από θεομηνίες ή άλλα έκτακτα γεγονότα» (συμβατές ενισχύσεις) και β) **α. 107 παρ. 3 περ. β'** «ενισχύσεις για την προώθηση σημαντικών σχεδίων κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος ή για την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας κράτους μέλους» (συμβιβάσιμες ενισχύσεις).
- Υποχρέωση του ΚΜ να υποβάλει το σχέδιο του ενισχυτικού μέτρου στην Επιτροπή και μόνον μετά την έγκριση της Επιτροπής να το θέσει σε εφαρμογή (π.χ. να θέσει σε ισχύ μία φορολογική ρύθμιση που ευνοεί έναν συγκεκριμένο παραγωγικό κλάδο ή να προβεί σε καταβολές επιχορηγήσεων σε μεμονωμένους δικαιούχους).
- Βασικά κριτήρια αξιολόγησης της συμβατότητας του μέτρου εκ μέρους της Επιτροπής: η αναγκαιότητα και η αναλογικότητα της ενίσχυσης: αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ του έκτακτου γεγονότος και της ζημίας που η ενίσχυση επιδιώκει να αποκαταστήσει + ποσοτικοποίηση της ζημίας.
- **Ανακοίνωση της Επιτροπής «Προσωρινό πλαίσιο για τη λήψη μέτρων κρατικής ενίσχυσης με σκοπό να στηριχθεί η οικονομία κατά τη διάρκεια της τρέχουσας έξαρσης της νόσου COVID-19» (ΕΕ C 91 I της 20^{ης}.3.2020, σελ. 1):** πράξη «αυτοδέσμευσης» της Επιτροπής με την οποία καθορίζει τις προϋποθέσεις συμβατότητας που δεσμεύεται να εφαρμόσει για τις ενισχύσεις που κοινοποιούνται με βάση το άρθρου 107 παρ. 3 β' ΣΛΕΕ. Αν και τα κράτη υποχρεούνται να αποδεικνύουν ότι τα μέτρα που κοινοποιούν είναι αναγκαία, κατάλληλα και αναλογικά για την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας του οικείου κράτους μέλους, εφόσον τηρούνται πλήρως όλες οι προϋποθέσεις του Πλαισίου, η Επιτροπή θα παρέχει την έγκρισή της.

Κρατικές ενισχύσεις κατά την περίοδο της πανδημίας.

❖ Πρωτογενές δικαιο.

- Μέχρι πρότινος: αυστηρή τεκμηρίωση του αιτιώδους συνδέσμου και ex ante ποσοτικοποίηση της ζημίας: **Απόφαση της Επιτροπής της 7ης Οκτωβρίου 2019** για ενισχύσεις της Ελληνικής Κυβέρνησης σε επιχειρήσεις που επλήγησαν από πυρκαγιές του 2007 (ΕΕ L 76 της 12^{ης}.3.2020, σελ. 4-35): «δεν φάνηκε να προβλέπεται στις νομικές βάσεις των καθεστώτων κάποια μέθοδος για την κατά το δυνατόν ακριβέστερη εκτίμηση των ζημιών που υπέστησαν οι επιχειρήσεις ως άμεση συνέπεια των πυρκαγιών, ούτε να προσδιορίζονται οι επιλέξιμες δαπάνες βάσει των εν λόγω ζημιών. (...) δεν υπάρχει στα καθεστώτα άμεση συνάφεια μεταξύ των πυρκαγιών και της ζημίας που αυτές πράγματι προκάλεσαν στους δικαιούχους». Βλ. και άρθρο 266 ν. 4738/2020 που ρυθμίζει τη διαδικασία ανάκτησής τους.
- Πλέον, ευελιξία της Επιτροπής: φαίνεται να αρκεί η γενικόλογη αναφορά περί επίδρασης της πανδημίας στον κύκλο εργασιών της επιχείρησης + δυνατότητα ex post ποσοτικοποίησης της ζημίας: Σε ενίσχυση της Γερμανίας σε αεροπορική εταιρεία, η Επιτροπή δέχθηκε τον ex post υπολογισμό της ακριβούς ζημίας, μετά το τέλος της πανδημίας. Ο ίδιος ο μηχανισμός ποσοτικοποίησης θα αποτελέσει αντικείμενο κοινοποίησης στην Επιτροπή και, εάν προκύψει υπεραντιστάθμιση προβλέπεται μηχανισμός claw back.

Κρατικές ενισχύσεις κατά την περίοδο της πανδημίας.

❖ Παράγωγο δίκαιο.

- ❖ Γενικός Κανονισμός Απαλλαγής κατά Κατηγορία 651/2014 της Επιτροπής: δεσμευτικός και άμεσα εφαρμόσιμος στα ΚΜ – τους έδωσε τη δυνατότητα να θέτουν σε εφαρμογή ένα ευρύ φάσμα μέτρων κρατικών ενισχύσεων χωρίς προηγούμενη έγκριση της Επιτροπής.
- ❖ Κατηγορίες ενισχύσεων:
  - περιφερειακές ενισχύσεις
  - επενδύσεις και απασχόληση προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις,
  - ενισχύσεις για την ίδρυση επιχειρήσεων από γυναίκες επιχειρηματίες
  - προστασία του περιβάλλοντος·
  - ενισχύσεις για συμβουλευτικές υπηρεσίες προς ΜΜΕ
  - ενισχύσεις για έρευνα και ανάπτυξη·
  - ενισχύσεις για επαγγελματική εκπαίδευση·
  - ενισχύσεις για εργαζόμενους σε μειονεκτική θέση και για εργαζόμενους με αναπηρία.
- ❖ Προϋποθέσεις απαλλαγής σχετικές με:
  - Ποσό ενίσχυσης.
  - Ένταση ενίσχυσης: το ακαθάριστο ποσό της ενίσχυσης εκφραζόμενο ως ποσοστό των επιλέξιμων δαπανών, πριν από την αφαίρεση φόρων ή άλλων επιβαρύνσεων.
  - Δικαιούχος επιχείρηση (μικρή/μεσαία, μεγάλη).
  - Διαφάνεια της ενίσχυσης: επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις επιτοκίου, δάνεια, εγγυοδοτικά καθεστώτα, φορολογικά μέτρα.

Κρατικές ενισχύσεις κατά την περίοδο της πανδημίας.

❖ Παράγωγο δίκαιο.

- Κρατικές ενισχύσεις de minimis (ενίσχυση που είναι ποσοτικά αμελητέα και, ως εκ τούτου, μη δυνάμενη να στρεβλώσει τον ανταγωνισμό και να επηρεάσει το ενδοεθνικό εμπόριο). **Κανονισμός 1407/2013 της Επιτροπής για de minimis ενισχύσεις** - 200.000 ευρώ σε οποιαδήποτε περίοδο τριών οικονομικών ετών.

❖ Απόφαση ανάκτησης της ενίσχυσης.

- Εκδίδεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε βάρος του ΚΜ και υλοποιείται από το τελευταίο, συνήθως με την έκδοση διοικητικής πράξης σε βάρος του ωφελούμενου δικαιούχου της ενίσχυσης.
- Δικαιοδοσία τδδ με βάση α. 1 παρ. 4 περ. στ' ν. 1406/1983.

**Σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή
σας!**